

magna negligentia de verb. signif., ibiq; Alciat., sicuti & culpa lata æquiparatur dolo, non quidem in committendo, sed in omittendo, qui levior meretur pœnam, *Tiraquell. de pœnis temper. causa 44.*, *Farinac. q. 18. num. 22.*, & 23., quod tamen patitur suas fallentias, pro ut infra.

12 Secundò dividitur negligentia nempe quæ procedat ex ignorantia, alia verò sit scientiæ, & cognitioni conjuncta, & hæc culpabilior illa, ac graviore pœna digna, quod docuit Christus Dominus *Lucæ 12. ibi* (ille autem servus qui cognovit voluntatem Domini sui, & non se præparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus vapulabit multis, qui autem, non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis), ex quibus colligere est, quod negligentia proveniens ex ignorantia, de se sola non est culpabilis, non enim dicit (qui non cognovit, & non fecit vapulabit), sed dicit, (& fecit digna plagis propter quæ vapulabit), & idè quod ignorantia excludat negligentiam, dixit *Rota coram Greg. inter ejus impressas decis. 369. nu. 6.*, *Rota in Ravennaten. Salvian. coram Gbisterio decis. 541. num. 40. 41. Tom. 2. p. 5. Recent.*, ubi quod ignorantia facti præsumitur ad excludendam negligentiam, & ejus effectum, & in *Spoletana beneficorum coram Mantica decis. 529. num. 3.*, inter novissimas *Farinac. collectas*, ubi quod ante scientiam vacationis beneficii, non potest cuiquam negligentia imputari, per *tex. in c. quia diversitatem in fine, de concess. præben. c. licet de supplenda neglig. Prælat.*, *Fermosin. ad rubr. de supplenda negligentia Prælat. num. 7. 8.*, *Tusc. in 5. Negligens concl. 31.*

13 Fallit tamen nisi, & ipsa ignorantia esset culpabilis, voluntaria, crassa, & affectata, de qua *Psal. 35.* (nolluit intelligere, ut benè ageret) idest quomodo benè egeret, quæ est ignorantia voluntaria, & *Psal. 24.* (delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris) ubi (delicta), idest (derelicta), & omissa ex ignorantia, interpretatur *Michael Aigvan*, alias Incognitus, de qua pariter *Job: 21. ibi* (recede à nobis scientiam viarum tuarum nolumus.)

14 Fallit secundò, in ignorantia aliquo modo culpabili, & vincibili, ut exemplificat *Farinac. q. 10. nu. 13. in Fisco*, contra quem currit præscriptio, licet ignoret delictum fuisse commissum, quando potuisset cognoscere,

si debitas fecisset diligentias, secus si delictum ita esset occultum, ut per nullam humanam diligentiam potuisset cognosci.

15 Tertio dividitur in materialem, & formalem; illa est, qua quis pro libitò omittit aliquid de sibi competentibus, absque quo ulli faciat injuriam, veluti qui negligit uti privilegio, rescripto, gratia, quibus prohibito, quisque cedere potest, *c. si autem, c. plerumque de rescriptis, c. si Clericus de Præb.*, & *dignit. in 6.*, *Casus est in l. fideicommissaria §. si hæres ff. ad S. C. Trebell.*, ubi fideicommissarius non petit hæreditatem, cum possit, & sibi præjudicat, quatenus non lucratur fructus, quos lucraretur, si diligens peteret; ita pariter, qui habet pecuniam in arca, & non exercet mercaturam, cum possit non tamèn debeat, dicitur negligens negligentia materiali, & lucrum non reportat, quod diligens reportaret; Negligentia verò formalis est ea, quæ definita ut supra, scilicet, qua quis omittit id, quod facere debet, & potest, quàm distinctionem commemorat *Aug. Barbosa collect. Jur. ad rubr. de supplenda neglig. Prælat.*

16 Dividitur quartò negligentia, quod alia sistat in intellectu, & voluntate, & contingit, quando quis adeò negligens est, ut neque mentem applicet, nec cogitet, quid sibi necessarium, bonum, utile eligendum, aut malum fugendum, & non eligit media necessaria ad id, quod facere debet, & potest: Alia verò negligentia sit de extrinseco opere, putà quando quis benè cogitaverit, quid sibi faciendum, quibus mediis, attamen, labore perteritus ex quadam accidia, & pigritia negligit exequi cogitata, undè totus defectus, & negligentia est de opere externo, ita distinxit *Lessius de Just. & Jur. lib. 1. c. 2. num. 19. vers. quarta est*, ubi pariter notat, quod negligentia, quæ sistit in intellectu opponitur virtuti prudentiæ, quia ubi hæc cogitat maturè quid faciendum, illa hujusmodi intellectualem operationem negligit; Negligentia, quæ est de opere externo, opponitur illi virtuti, de cujus genere erat opus exequendum, ut qui negligit die festo audire Sacrum, peccat negligentia, quæ est contra religionem, & obedientiam, qui negligit facere opus Justitiæ, peccat contra Justitiam.

17 Potest, & negligentia dividi, sicuti dividitur mora, quod alia sit irregularis, & alia

alia regularis, prima contingit, quando unus ex contrahentibus implevit ex parte sua, quod promiserat, alter verò neglexit; Negligentia verò regularis est, quæ ex interpel-

latione judiciali, vel extrajudiciali, vel certi diei lapsu contrahitur, ad notata per *Rodericum de annuis redditibus lib. 3. quæst. 7. num. 91.*

ARTICULUS II.

Quis dicatur Negligens.

Dicitur regula, quod negligens dicitur quicumque omittit ea, quæ ad suum munus spectant, *c. pervenit dist. 84.*, & sicuti in definitione diximus, quod negligentia est omissio ejus, quod facere potest, & debet, ita ut quis dicatur negligens, requiritur, ut omittat quod facere possit, & debet, *Rota in Neritonens. pensionis coram Bononiens. decis. 352. p. 2. tom. 3. num. 4. Recent.*, *Bartol. cons. 102.*, *Mascard. de Probat. concl. 1093. num. 5.*, *Cagnol. in l. 1. nu. 5. de reg. Jur.*; Si verò non operatur quod debet, quia non potest, cum ei non imputetur, nec ideò dicitur negligens *c. imputari de reg. Jur. in 6.*; Nec liberatur quis ab incurfu negligentie, si antea fuerat diligens, sed in sua diligentia non perseveraverit, quia ex nova ommissione fit, & dicitur negligens, negligentia enim subsequens tollit, & evacuat effectum sollicitudinis præcedentis *l. si finita §. item videamus ad finem ff. de dam. inf.*, idè qui debet obtemperare præcepto, & eidem non stetit, & illicentiatu recessit, negligens dicitur, & existens in mora, est pena dignus, quia ultima mora puniatur *Speculator p. 2. tit. de expens. §. postremo num. 17.*; Et magis nocet posterioris negligentia, quando plures sunt negligentes, quam prioris, sicuti, & posterioris mora magis est punienda, & culpabilis *Azor. Inst. moral. p. 3. lib. 8. c. 26. Vers. si autem uterq;*, *Reginald. lib. 25. num. 352.*, nisi prioris negligentia, & mora fuerit causa negligentie posterioris.

2 Disputant Sacri Theologi, an ad hoc ut omissio sit voluntaria, semper requiratur obligatio præcepti ejus, quod omittitur, de qua difficultate videndus est *Aversa post D. Thom. in p. 2. q. 6. sec. 6.*, & affirmat posse esse voluntariam omissionem, absque quo sit de re præcepta, quo casu non tenebatur, agere id, quod omisit. Verùm nos non fo-

lùm quærimus de omissione voluntaria ut sic, sed etiàm imputabili ad culpam, ad quod semper requiritur, ut omittat agere id, quod tenebatur, & à Theologis appellatur ommissio moralis, ubi ommissio ejus ad quod non tenebatur, appellatur ab eis simplex ommissio phisica: *Aversa loco supra citato Vers. dico 2.*

3 Dictum est, quod negligens dicitur, si omittat id, quod facere poterat, impotentia autem potest oriri ex pluribus capitibus; Primò à Jure, putà, quia nondum accessisset dies solutionis, quo casu, etiam si sit orta, tamen nequit actio exerceri, *l. cedere diem 213. de Verbor. signif.*, *Rota in Cesareaugustana Pensionis 13. Aprilis 1592. coram Panphilio impressa apud Marchesian. de commiss. tom. 1. fol. 606. num. 2.*; Secundò capite impotentia oritur ex facto, putà carceratione, absentia, aut alio casu, & impedimento, non currit tempus, *Antonell. de tempore legali lib. 1. c. 15.*; Tertio si ignoretur sibi actionem competere, ut ostendit *Lothor. de re benef. lib. 1. q. 39. num. 121.*, & seq; *Rota decis. 541. n. 40. tom. 2. p. 2. Recent.*; Ideò requiritur scientia, alioquin non incurritur negligentia, ut ad incurrendam præscriptionem, qui est effectus negligentie requiritur scientia; Hinc etiam est quod dubitans non dicitur negligens si propter dubium omittat operari, quod deberet, ut dixit *Rota decis. 636. p. 4. divers.*, & *coram Royas in Barchimonen. Canonic. 22. Febru. 1646.*; At quia pariter superiore articulo vidimus, quod ad negligentiam requiritur mora, quia mora est effectus, & delictum negligentie; *Cagnol. in l. 14. num. 15. ff. de reg. Jur.*, nunc videndum est, qualis, & quanta debeat esse hæc mora, ut morosus dicatur negligens.

4 Distingvendum est in hoc articulo, vel enim, tempus est determinatum à Jure, vel ab homine, putà in contractu, conventionne, vel præcepto superioris, vel tempus est inde-

Indeterminatum, si primum durante tempore determinato nemo dicitur negligens, *l. cedere diem ff. de verborum signif. ibiq; Alex.*, elapso vero tempore destinato, tunc qui omittit præstare, quæ debet, & potest, negligens dicitur.

Sic Patronus non præsentans ad beneficiū vacans infra tempus determinatum à Jure, vel Episcopus non conferens infra tempus sibi destinatum, negligens dicitur *c. 2. de suppleta neglig. Prælat.*, quod tempus incipit currere à die scientiæ, *c. licet de suppl. neglig. Prælator.*, *Rota decis. 541. num. 4. tom. 2. p. 5. recent.*, *Vivian. de Jur. patr. p. 2. lib. 7. c. 2. num. 7.*, *Barbosa ad d. c. licet.*

Sic habens rescriptum, vel litteras ad primum Beneficium vacaturum, si post vacationem per annum omittat impedimento cessante, uti rescripto, & litteris, dicitur negligens, quia annus est tempus ad id determinatum à Jure *c. si autem, c. plerumque de rescript.*, currente autem tempore, quo quis potest petere sibi debitum, & non petat, non dicitur negligens, sed solum dicitur, quando totum tempus efluxit, ita ut non possit amplius petere, dummodo in quacumque temporis parte possit sufficienter agere, & petere, quia currente tempore in facultate creditoris est, expectare posteriores dies, ita qui per plures annos non petiit pensiones, sed tandem petiit, adhuc opportuno tempore dato, non dicitur fuisse negligens. *Rota in Neritonon: pensionis coram Bononiens. decis. 352. p. 2. tom. 3. num. 4. Recent.*

Sic qui die festo usque ad meridiem, negligit audire sacrum, elapso celebrationis tempore, & non antea, dicitur negligens, & culpa negligentiae gravatur, quia usque ad meridiem tempus destinatum est, & durante mane, ubi plures Sacerdotes successive celebrant, potest satisfacere, non sic præstituto tempore elapso. *D. Thom. 1. 2. q. 76. art. 2. ad 5.*, *Sanchez. de præcep. decal. lib. 1. c. 17. num. 9.*, *Aversa. in p. 2. q. 72. sec. 6. vers. tractari etiam solet*, *Bonacina de peccat. disp. 2. q. 6. p. 4. num. 4.*, & seq., sumpto argumento ex *c. fin. de elect.*, *Azorius p. 1. Institut. lib. 4. cap. 3. Vers. Quarto queritur.*

5 Si nullum tempus sit determinatum, neque à lege, neque ab homine quandoque statim quis dicitur negligens, sic qui lauream Doctoratus suscipit, vel artem profiteatur, & ignorat ea, quæ ad suam professio-

nem, munus, & artem spectant, neglexit, que antea prænoscere, statim ei imputatur, & negligens dicitur. *Alciat. ad l. cedere diem num. 32. ff. de verb. signif.*, Negligens dicitur secundum *Bartol. in l. quod Nerva ff. depositi n. 17.*, qui minorem adhibet diligentiam, quam communis natura desiderat, & in principio ejusdem ille dicitur negligens, qui minorem adhibet diligentiam in custodia depositi, & sic in rebus alienis assumptis, quam in rebus suis.

Sic qui omittit dicere, vel scribere ea, quæ speciali nota digna sunt, & dicere, aut scribere, quæ ad suum munus spectabant, negligens dicitur, & neglecta ea dicuntur si prætereantur *l. item apud Labonem §. ait prætor. ff. de injuriis*, *Alciat. in l. 1. §. si quis ita num. 8. ad finem ff. de verb. signif.*; Nisi dicamus in prædictis casibus tempus quoque esse determinatum, illud scilicet, quo, quis assumit onus, officium, vel professionem, & artem incipit profiteri.

6 Regulariter autem, ubi tempus non est determinatum, neque à Jure, neque ab homine, nemo dicitur negligens, nisi post interpellationem, pro ut sequenti articulo dicam, & arbitrio Judicis remittitur, *Afflic. decis. 40. num. 16.*, *Menoch. de arbitri. Jud. l. 2. c. 24. num. 2.*, & *c. 220. num. 3.*

7 Immo in facultativis, sicuti nunquam currit præscriptio *Seraphin. decis. 716. nu. 8.*, & *decis. 8. 13. num. 5.*, *Leoncil. decis. 46. nu. 19.*, *Bartol. in l. quo minus num. 27. ff. de summin.*, ita in facultativis, nunquam incurritur negligentia, *Gratian. discept. for. c. 527. num. 8.*

8 Verum prædictis obstare videtur *tex. in l. fideicommissaria §. si hæres ff. ad S. C. Trebell.*, ubi, quod fideicommissarius purificata conditione, vel elapso die certo appposito à testatore, si negligat petere amittat fructus interim perceptos ab hærede, quos ipse hæres lucratur, & imputat in quartum, & hoc propter negligentiam non petentis, licet in sua facultate sit petere, vel non petere. Respondeo, aliam esse negligentiam *d. §. si hæres*, ab ea de qua nos loquimur, quæ est, qua quis ex culpa amittit aliquid, quod suum erat, vel solvit aliquid in pœnam &c., & ibi agitur de non lucrando, non autem amittendo, vel dicas, quod in *alleg. §. si hæres* loquitur de negligentia materiali, non autem de formali, de qua in primò articulo.

9 Quod

9 Quod tamen est limitandum, nisi præcedat prohibitio, & qui habet facultatem prohibitioni aquiescat, quia sicuti tunc currit præscriptio; *Leoncil. d. decis. 46. num. 19.*, *Sylv. Summa V. præscriptio num. 5. in fin.*, ita, & evadit negligens.

10 Limita primò; superius dicta, tam in casu temporis determinati, quam indeterminati in eo, qui non potest agere, ex quo non dicitur negligens, *Antonell. de tempore legali lib. 1. c. 15.*, Qua propter *Garzias de benef. p. 6. c. 2. num. 69. 70. dicit*, Quod statim post lapsum temporis determinati, non debet quis condemnari de negligentia, quia potest dari, quod non egerit, quod debebat, quia fuit impeditus: *Fontanell. decis. 289. n. 13.*, pro ut explicavimus supra in definitione negligentiae, *c. quia diversitatem de concess. Præb.*, & *toto tit. de sede vacante, c. placuit, c. de quarta de præscript.*, *Gratian. discept. for. c. 243. num. 51.*, *Alciat. in l. cedere diem nu. 30. ff. de verb. signif.*, *Baverius de mora p. 1. num. 13.*; Ex quibus etiã sequitur, quod sicuti difficultas magna, equiparatur impossibilitati, quia impossibilium, & valde difficultium idem est iudicium *l. apud Julianum §. constat ff. de legibus 1. l. continous §. cum quis ff. de verb. obligat.*, *Farinac. fragm. crim. p. 1. littera D. num. 143.*, *Barbosa axiom. 118. n. 8.*, ita, etiã difficultas magna excusat à mora. *Farinac. supra num. 142.*, ita excusat à negligentia, *Ceval. Specul. com. opin. q. 473.*, quod fallit 1. ubi difficultas superveniret, vel culpa debitoris, vel post lapsum termini, *Giurba decis. 114. num. 7.*, *Surd. decis. 262. n. 13.*, fallit 2. si difficultas consistat in quantitate, quia debitor quantitatis non excusatur à difficultate *Gabriel. lib. 3. de solut. consil. 9. num. 24.*

11 Quæ limitatio non habet locum, ubi impeditus potuit impedimentum remove, & non removet, *facit l. in jure civili ff. de reg. Jur.*, aut reclamare, nec reclamavit *c. licet Episcopus de Præb. in 6.*, *Bartol. in l. quibus diebus in principio num. 3. ff. de condit.*, & demonstrat, *Gratian. discept. forens. c. 223. num. 24.*, quia debet uti omni sibi possibili diligentia, ad removendum impedimentum; *Baver. tract. de mora p. 1. num. 14. 15.*, *Rota coram Gregor. decis. 501. num. 1. inter ejus impressas*, *Scaecia de appellat. q. 15. num. 3.*

12 Limita secundò; in casu, quo requiratur monitio, seu interpellatio, & non fuit

interpellatus, neque dicitur negligens, *auth. hoc amplius C. de fideicom. Bartol. consil. 98. n. 1. lib. 2.*, *Felin. in c. si autem n. 3. de rescript.*, quod, & sequenti articulo fufius dicam.

13 Limita tertio; si creditor ex parte sua aliquid prius præstare tenebatur, & non implevit, quia debitor tunc non solvendo, nec dicitur negligens, *Bald. in l. minorum num. 1. C. in quibus causi in integr. rest.*, *Gratian. discept. for. c. 243. nu. 25.*, ratio est quia volens agere, debet prius ex sua parte conventa implere, *l. quero §. inter locatorem ff. locati.*, *l. Julianus §. offero ff. de act. empt.*, *Salyc. in l. magnam num. 3. C. de contrab. & commi. stipul.*, Ita pariter exceptio non implementi, retardat executionem obligationis cameralis, *Gales. de obligat. cam. q. 17. num. 7.*, & post alios tradit *Ridulph. in sua Praxi Judic. p. 1. c. 8. n. 185.*, sive omiffio implementi sit in totum, sive in partem. *Rot. post Zach. de obligat. Cameral. decis. 45. num. 2.*, *Coccin. decis. 33. nu. 3.*, etiam si omiffio sit in minimò. *Rot. decis. 53. num. 1. p. 3. Recent.*, sicuti igitur impedit actionem, ita tollit, quin debitor incurrat negligentiam; *Cerro. decis. 880. n. 3.*

14 Limita quarto; ubi præmittenda esset electio rei, aut corporis, vel loci, puta legatarius habet optionem eligendi equum, vel fundum, facultate sibi legata à testatore; donec electio præcesserit, nunquam debitor dicitur negligens, *Mantica decis. 171. num. 5.*, *Nata cons. 970. nu. 14. lib. 4.*, *Mascard. de Probat. concl. 1003. num. 29.*, *Baver. de mora p. 2. num. 7. Vers. 12.*

15 Limita quinto; si debitor aliqua justa excusatione se possit tueri, ex tali excusatione defenditur à negligentia, *l. si quis solutionem ff. de Usur.*, *reg. non est in mora, de reg. jur. in 6.*, *Menoch. de arbitri. Jud. c. 220. num. 46.*, *Gratian. discept. for. c. 42. num. 25.*, *Sylv. Summa V. mora num. 2.*, Rationem reddit *Barbosa in l. si mora num. 3. ff. solut. matrim.*, quia justa causa, sicuti excusat à culpa, ita, & à mora, quæ non potest esse sine culpa, & *num. 4.*, qui omnino excusatur à culpa, ita excusatur pariter, & à mora, & *num. 7.*, ubi quod solum causa justa, non item injusta, excusat à mora; Ideo executor tunc dicitur negligens, quando sine causa justa difert executionem, & non aliter. *Rot. decis. 273. sub. num. 1. p. 1. tom. 1. Recent.*, Immo, & quælibet causa colorata sufficit ad excusandum à mora, & negligentia,

Rota

Rota Genue, decis. 56. num. 6., & in eo, qui debet petere investituram bonorum emphiteuticorum infra annum, & mensem, & non petiit ex aliqua causa, saltem colorata, non sibi præjudicat, *tex. in l. sciendum 21. C. de Usur.*, *Ottobon. decis. 103. num. 11.*, & *Cerro decis. 669. num. 8.*

16 Excusationes autem plures, in casu nostro, possunt debitorem tueri; Primò si dicat, & ostendat; quod per se non sterit, quin solveret debitum; Secundò proponendo exceptionem, vel moratoriam, vel peremptoriam; Tertio quod sit in præparatione; Quarto si habeat justam causam provocandi ad iudicium; Quintò justa debiti ignorantia, quia negligentia minimè imputari potest, nisi adfit scientia illius, quod agere debet, *Rot. decis. 921. sub. nu. 3. p. 1. tom. 1. Recent.*; ubi reddit rationem, quia nesciens æquiparatur impotenti *l. in actione vers. planè ff. de furt.*, *glos. in c. quia diversitatem in V. notitia de concess. Præb.*; Sextò si ex parte creditoris, non sit legitimata persona, & alias &c., quas enumerat *Gratian. d. c. 42. à num. 15.*, & *seqq.*, & *c. 400. num. 11.*, plures autem excusationes notat *Baverius de mora p. 3.*, ubi plures causas excusantes per modum limitationum affert, ut ratione loci, ratione personarum, partium, Judicis, ratione temporis &c.

17 Limita sextò; si mora brevissima sit, post lapsum temporis, arbitrio prudentis, quia parum pro nihilo reputatur *l. debitoribus ff. de re jud. l. si debitori ff. de Judic.*, *Gratian. discept. for. c. 26. num. 19.*, *Farinac. quest. 75. num. 16.*, *Gratios. de citat. p. 1. c. 6. num. 56.*, *Cagnol. in l. 14. num. 1. ff. de reg. Jur.*; Hinc etiam est, quod mora celeri satisfactione pur-

gatur, *Leoncil. decis. Ferrariae 85. num. 12.*, ita, & negligentia.

18 Limita septimò; pendente conditione, aut dilatione facta per creditorem, debitor salvatur ab incurfu negligentia. *Gratian. discept. for. c. 400. num. 14.*, *Cerro decis. 706. num. 4.*

19 Limita octavò; per appellationem legitimam, appellanti salvari à negligentia, dummodò appellatio non esset frivola, & frustratoria, quia tunc non excusat à negligentia, *c. brevi de Ju. Jur.*, ibique *glos. c. cum parati de appellat.*, quia remedium appellationis, non debet tendere ad defensionem iniquitatis, ut notat *Innoc. in eo c. brevi.*

20 Limita nonò: si debitum sit aliqua ex parte illiquidum; idèd emphiteuta non incurrit moram in solutione canonis, si quantitas sit illiquida. *Afflict. decis. Neapol. 205. n. 2.*, *Borell. summa decis. tit. de emphiteusi n. 211.*

An autem post incursum negligentiam, ea sit purgabilis; respondit *Rota in Romana nominationis coram Pirovano decis. 213. num. 19. tom. 2. p. 5. recent.*, quod re integra, negligentia purgabilis est, secus, ubi res non est integra, sed Jus alteri quæsitum, quia tunc non est purgabilis. *Rota coram Corrado in Bononien. fideicommissi de Rubeis decis. 363. num. 8.*, & *seqq. part. 10. recent.*, ubi quod, si ob non servatam formam, Jus est alteri quæsitum, non potest subsequenter forma suppleri. *Spada consil. 276. num. 27. 28. 29.*, sed latius in proprio articulo infra.

21 Limita decimò; in debitore non solvente, eo quod Creditor petat plus debito, quia tunc habet justam causam. *Rota coram Cerro inter ejus impressas decis. 177. n. 3.*

ARTICULUS III.

An ad incurrendam Negligentiam requiratur scientia facti, vel Juris, vel potius eorum ignorantia tollat negligentiam, & ejus effectus.

Theologi prò certo habent, ad negligentiam culpabilem, prærequiri scientiam, quia cum voluntas non feratur, nisi in præcognitum, & omis-

sio culpabilis sit actus voluntatis, sequitur, debere præcedere cognitionem ejus, quod omittitur de quo videatur, *Aversa post D. Thom. in p. 2. q. 6. sec. 5.*

2 At non levis quæstio est apud Juristas, an igno-

an ignorantia, excuset à negligentia, nam aliqui dixerunt non excusare, sed solum præbere causam sufficientem petendi, & obtinendi restitutionem in integrum. *Tiraquell. de retract. tit. 1. verbo ignorans §. 35. glos. 4.*, *Alex. conf. 71.*, & *178. lib. 1.*; alique relati per *Marescot variar. resol. lib. 2. c. 67. n. 38.*, verum ipse n. 39. post Rotam ibi allegatam tenet excusari à cursu temporis, & à præscriptione, quoties ignorantia sit probabilis, *ubi num. 40.* plures ad id allegat. Quapropter præscriptio statutaria, fundata in negligentia creditoris, non præjudicat creditori ignoranti, veluti hæredi, ad tradita per *Pigant ad Statutum Ferrariae lib. 2. rub. 128. n. 44.*

3 Materia præsentis articuli, non levis est momenti, tum quia generalis est ad omnia, quæ de Negligentia dici possunt; Tum quia supra vidimus, quo ad incurrendam negligentiam, requiritur, quod non impediatur ad ea operandum, quæ debet; ignorans verò dicitur impeditus erroris, seu ignorantia impedimento.

4 Præmitto, quod ignorantia multiplex est, alia quæ dicitur crassa, & lupina, & affectata, & consistit in ignorare id, quod omnes sciunt, & scire tenentur, & poterant hanc ignorantiam tollere, sed affectatè, idèd voluntariè, seu ex consultò noluerunt eam tollere. *Socin reg. 176. in 1. salentia. Barbosa in reg. præsumitur ignorantia n. 6. de reg. Jur. in 6.*

5 Alia est ignorantia excusabilis, & invincibilis; alia verò è contra, idèd inexcusabilis, & vincibilis; esse autem vincibilem, non in genere, sed in individuo consideratur, quia quæ est vincibilis respectu unius, potest esse invincibilis respectu alterius, & dicitur invincibilis, quoties in eo, nullum omninò præcessit principium dubitandi de eo, de quo ignorat; quia nullo dubitandi principio posito, non tenetur inquirere.

6 Verum quidem est, quod in foro externo multoties, aut non præsumitur ignorare, aut ignorantia non præsumitur invincibilis, in foro autem conscientia, relicta juris præsumptione, naturalis veritas attenditur.

7 Ideo apud Juristas semper dicitur, quod ad hoc, ut ignorantia profit, hæc debet esse justa, & probabilis, de qua distinctione loquitur. *Bald. in l. final colum. 13. vers. sed juxta hoc quæro de qua ignorantia C. de præscript. longi temporis*, & licet regulariter ignorantia Juris censetur inexcusabilis *reg. ignorantia facti*, non juris

excusat *de reg. Jur. in 6.*, tamen etià in aliquibus casibus excusat, ut quando habet admixtam ignorantiam facti, vel de aliqua extravaganti non inserta in corpore Juris, vel de Jure obscuro, difficili, arduo, vel in rustico, muliere, milite, pupillo, minori, de quibus an semper excusentur, videndi sunt, *Farinac. frag. criminal. p. 2. Vers. Ignorantia n. 273. Tusc. V. ignorantia concl. 13.*, ignorantia tamen facti regulariter excusat *d. reg. ignorantia*.

8 Hinc solent quærere D.D., quando nam ignorantia in facto proprio sit tollerabilis, justa, & probabilis, vel è contra, quia videtur unusquisque scire, aut teneri scire factum proprium *l. quamquam ff. ad Vallejan. c. ab excommunicato de rescript.*, *Socin. reg. 219.*, *Mascard. de probat. concl. 637. nu. 3.*; *Barbosa de axiomat. Jur. axiom. 113. n. 2.*, dixi, (aut scire tenetur) quia paria sunt in jure, scire, aut scire debere, *glos. in c. scienti de reg. Jur. in 6.*, per *tex. in l. 1. in §. si intelligatur ff. de edic. edict. Cagnol. in l. nemo plus 188. n. 2. ff. de reg. Jur.*, & tamen si agatur de facto, quod à multo tempore præcessit, vel de facto obscuro, & implicito, & involuto ambagibus, aut cum alijs similibus circumstantijs, tunc ignorantia erit justa, tolerabilis, & probabilis, ut docet *Bartol. in l. si quis delegaverit ff. de novat. in fine*, & *in l. non fatetur col. penult.*, & *in l. cum fideicommissum ff. de confessi.*, ad latè comulata per *Farinac. in fragment. crim. p. 2. in V. ignorantia sub n. 209.* Ubi quatuor fallentia usque ad n. 215., *Barbosa in reg. ignorantia facti nu. 20. reg. Jur. in 6.*

9 Sicuti quando agitur de damno vitando, ignorantia in facto proprio censetur tolerabilis, ubi verò agitur de lucro captando, censetur intolerabilis, & improbabilis. *Bartol. ead. l. non fatetur*, *Bald. in consil. in causa nobilium 100. in p. vol.*, & post eos *Balbus in l. Celsus sub nu. 35. ff. de usucap.*

10 Ubi quod justa, tolerabilis, & probabilis est ignorantia, quando quis est ductus persuasione adversarij ex traditis per *Bartol.*, *Panormit.*, *Aretin.*, & *Jason. ibi per Balbum allegatos per tex. cum gloss. in l. Quæsitum ff. quando de pecul. actio annalis est.*

11 Differt etiam ignorantia, ab errore, quia ignorantia de sui natura non ponit aliquem cognitionis actum, error verò ponit aliquem cognitionis actum, quem subsequitur iudicium perversum, ut post *D. Thom. in 4. sent. dist. 3. art. 1. Theologi, ex Canonistis autem Azon. C. de Juris*, & facti ignorantia n. 1. & 2., *Archid. in c.*